

Nic Waal – norsk barne- og ungdomspsykiatris mor

Nic Waal (1905–60) kalles ofte norsk barne- og ungdomspsykiatris mor. Hun var sterkt engasjert i sitt virke og hadde stor evne til å engasjere andre. Hun kunne være pågående, til dels aggressiv, men samtidig svært sensitiv. Følsomheten var ofte skadelig for henne, men en styrke i arbeidet med pasientene. Hun var cand.med. fra Oslo 1930, psykoanalytiker fra 1933 etter utdanning i Berlin og Oslo, psykiater fra 1951 og barnepsykiater (en av de første her til lands) fra 1953. Fra 1953 til sin altfor tidlige død i 1960 ledet hun Nic Waals Institutt, behandlingsinstitusjon for barn, unge og familier og utdanningsinstitusjon for barnepsykiatriske fagfolk av alle kategorier. Hun har hatt stor innflytelse på utviklingen av barne- og ungdomspsykiatrien i Norge og i Skandinavia. Hun utviklet dertil sin egen metode for psykodiagnostikk ved å studere pasientenes muskelspenningsmønstre. Nic Waals Institutt er fremdeles aktivt og ekspanderende, bl.a. i familierapi og nevropsykologi og -psykiatri.

Nic Waal (Caroline Schweigaard Nicolaysen) var født i Kristiania 1.1. 1905 som fjerde barn av kaptein, senere major Vilhelm Bernhoff Nicolaysen og Anna Horn. Faren var ingeniørutdannet, en habil skihopper og mer enn habil rytter, en flott mann til hest, men plaget av tilbakevendende depresjoner. Han hadde røtter i Cappelen-slekten og hadde kunstneriske ambisjoner, men det gav seg bare utslag i at han som bijobb tegnet kart for Geografisk oppmåling, fordi offiserslønnen ikke strakk til. Morens stamfar var dr.med. Hans Iver Horn, dansken som ble norsk «lands-physicus» i 1785. Han ble professor, bekjempet radesygen, men skrev ved siden av dikt og drev forretninger (1).

Caroline, med kjælenavnet Bitteba, vokste opp i trygge omgivelser i Homannsbyen i Kristiania med en fjern og streng far og med en mor som forkjælte minstebarnet. Bitteba var full av virketrang og gale streker, klatret i trær og falt ned. Skuffelser og tilbakeslag gikk sterkt inn på henne, og hun reagerte med å bli syk, reaksjoner som hennes sønn og biograf Helge (1) ikke nøler med å kalle

Jon Lange

Kr. Augusts gate 19
0164 Oslo

Lange J.

Nic Waal – the mother of Norwegian child and adolescent psychiatry.

Tidsskr Nor Lægeforen 2002; 122: 296–7.

Nic (Caroline) Waal (1905–60) is said to be the mother of Norwegian child and adolescent psychiatry. She was an engaged and engaging personality, outgoing, at times aggressive and at the same time very sensitive. Her sensitivity caused her suffering but it was an asset in her work with patients. She qualified in medicine in Oslo in 1930 and received her psychoanalytic training in Berlin and Oslo. She was certified as a psychoanalyst in 1933, as a psychiatrist in 1951 and – among the first in Norway – as a child psychiatrist in 1953. From 1953 till her untimely death in 1960 she was head of Nic Waal's Institute, a treatment centre and training institute for all child psychiatric professions. Through the training she provided and her published work she has had considerable influence on the development of child psychiatry in Norway and in Scandinavia. She also developed her own method of psychodiagnosis through the study of patients' pattern of muscular tensions. Her institute is still active and expanding, having included family therapy and neuropsychology and neuropsychiatry.

psykosomatiske. På grunn av sykeligheten fikk hun hjemmeundervisning første gymnasåret, slik at hun begynte på Katedralskolen først høsten 1921. Trygve Bull (også født i 1905) har fortalt (1) at han fra skolegården husker Caroline sammen med Trygve Braatøy og Karl Evang (som hun etter tur var kjæreste med og deretter venn med livet ut), og at Trygve Bull oppfattet henne som utrolig vakker.

Studium og politikk

Hun ble student i 1923 og begynte på medisinstudiet året etter. Men hun var ingen gjennomsnitts medisinstudent. I likhet med Karl Evang, som studerte på kullet foran, hadde hun et brennende sosialt og politisk engasjement. Hun var opptatt av hvordan sosiale og økonomiske forhold virket inn på folks helse. Fra 1926 var hun sterkt engasjert i kampen for seksuell frigjøring, familieplanlegging, det vil også si prevensjon. På den tiden skulle man ikke snakke om slikt.

Hennes innsats vakte sterk forargelse hos noen, begeistring hos andre. Karl Evangs mor, bispedatteren Anna Wexelsen Evang, skrev bl.a. etter et av hennes foredrag: «De stod der og talte så klart, så rent, så vakkert, jeg glemmer det aldri» (1).

Som medlem i redaksjonen for *Æsculap* hevdet hun at det å være politisk radikal var en naturlig del av det å være lege. Hun hadde også på denne tiden sterke bånd til Mot Dag, Erling Falks marxistiske studentbevegelse.

Nic Hoel og psykoanalysen

Nic Waal hadde opp gjennom sine barne- og ungdomsår mange kallenavn, og navnet Caroline ble lite brukt. Men det var først i studietiden at navnet Nic festet seg. Og det var etter at hun i 1927 giftet seg med forfatteren Sigurd Hoel at hun ble virkelig kjent, under navnet Nic Hoel (1).

Depresjoner og psykosomatiske plager hadde hun rikelig av livet igjennom, som tegn på en sårbarhet som står i kontrast til hennes pågående engasjement. I 1929 begynte hun i psykoanalyse hos professor Harald Schjelderup. Etter at hun ble cand.med. i Oslo i 1930, og etter kandidatjeneste ved Rikshospitalet og Telemark fylkessykehus, utdannet hun seg til til psykoanalytiker i Berlin og gikk i didaktisk analyse hos Salomea Kempner. Senere gikk hun i behandling hos både Wilhelm Reich og Otto Fenichel, to politisk radikale psykoanalytikere som var flyktninger i Oslo i 1930-årene. Fenichel var første formann i Norsk psykoanalytisk forening. Reich ble på grunn av sine kontroversielle synspunkter utstøtt av det gode selskap også i Oslo, som han var blitt det i Wien og Berlin. Nic ble godkjent psykoanalytiker i 1933.

Hun drev privat legepraksis i Oslo i årene 1932–39. I denne tiden var hun så kjent at hun bl.a. ble gjenstand for en vise på Chat Noir («Fru Nic Hoel har psykoanalysert meg, har 'a psykoanalysert deg?»). Nic var med andre ord stadig vekk en person som vekket offentlig forargelse. Og det tok aldri slutt.

Ekteskapet med Sigurd Hoel, som Rottem (2) betegner som et ekteskap per brev, tok slutt i 1936. Året etter giftet hun seg med Wessel Waal, som gav henne sitt etternavn og ble far til hennes to barn, psykologen Berit og psykiateren Helge. Wessel Waal trådte inn i hennes liv igjen etter at hennes tredje mann, legen Alex Helju (som hun kjente fra

det illegale arbeidet under okkupasjonen og giftet seg med i 1951), døde ved en tragisk båtullynke i 1954.

Psykiatri og barnepsykiatri

Hun var assistentlege ved Gaustad sykehus i årene 1939–41, reservelege der i 1945–46, assistentlege ved psykiatrisk avdeling ved Ullevål sykehus i årene 1946–47. Det fremgår av hennes artikkel *Teamwork* (3), publisert i et portugisisk tidsskrift i 1958, at hun allerede i 1935 besøkte «child guidance clinics» (barnevernklionikker) i London, og at hun omkring 1947 arbeidet halvannet år i USA i barnepsykiatrisk sammenheng. Også i Danmark arbeidet hun i barne- og ungdomspsykiatrien i 1940- og 50-årene, i Århus var hun psykoterapiveileder for disipler som senere øvde stor innflytelse i dansk barnepsykiatri og sosialmedisin. Hun hadde studieopphold i Sveits og Frankrike, og besøkte Serge Lebovicis berømte distriktspoliklinikk i Paris 13. arrondissement, hvor kollegaen Cyrille Koupernik (1973) mintes henne som «that Norwegian madwoman». Hun ble godkjent spesialist i psykiatri i 1951, i barnepsykiatri i 1953, som en av de første i Norge.

I okkupasjonstiden deltok hun i illegalt arbeid, og var med på å evakuere til Sverige barn og voksne i det jødiske barnehjemmet i Oslo, en hendelse som er forevigeet i filmen *I slik en natt*. I denne og andre sammenhenger utsatte hun sitt eget liv og sikkerhet for sterk fare. Hun var arrestert en periode. Hvorvidt hun også deltok i den væpnede kampen, har ikke Helge Waal klart å finne ut (1). Våren 1945 var hun flyktning i Sverige. Jeg tror det er fra denne tiden Jan Myrdal beskriver henne som noe så sjeldent som en voksen med evne til å se og forstå barn (4).

Men hennes viktigste innsats var for norsk barne- og ungdomspsykiatri. Som det fremgår, hadde hun et sterkt engasjement for dette feltet allerede i 1930-årene. Hun var opptatt av barneoppdragelse, av at voksne måtte godkjenne barns seksualitet, og ikke minst var hun (i motsetning til hva mange tror) opptatt av å lette foreldres skyldfølelse. Hennes bok *Er det foreldrenes skyld?* fikk på svensk tittelen *Det finns inga stygga föräldrar* (5). Som et kuriosum kan nevnes at siden forfatteren av disse linjer var svært tidlig ute med å snakke, og min mors gamle tanter ikke trodde henne på det, tok hun sitt da 11 måneder gamle barn med til Nic for testing, i 1932.

Nic Waals Institutt og Nic Waals innflytelse

Karl Evang skriver i forordet til hennes utvalgte skrifter (3) at like etter krigen var andre oppgaver mer påtrengende enn de barnepsykiatriske. Men i 1951 hadde hun planene klare for «Dr. Nic Waals psykiatriske team for psykiatrisk-psykologisk undersøkelse og psykoterapi av voksne og barn pa-

Nic Waal (Caroline Schweigaard Nicolaysen) (1905–60) var født i Kristiania l.l. 1905. Hun ble student i 1923 og cand. med. i Oslo i 1930.

Etter kandidatjeneste ved Rikshospitalet og Telemark fylkesykehus drev hun privat praksis i Oslo i årene 1932–39. I mellomtiden hadde hun i Berlin og Oslo utdannet seg som psykoanalytiker, godkjent i 1933. Hun var assistentlege ved Gaustad 1939–41, reservelege samme sted 1945–46, assistentlege ved psykiatrisk avdeling ved Ullevål sykehus 1946–47. Lengre studieopphold i Tyskland, USA, Sveits, Frankrike og Danmark. Godkjent spesialist i psykiatri 1951, i barnepsykiatri 1953, som en av de første i landet.

Fra 1953 til hun døde 28.5. 1960 ledet hun Nic Waals Institutt, også en periode kalt Barnepsykiatrisk institutt i Oslo.

Portrettet er malt av Nic Waals søster Doro Ording. Brukes med tillatelse av Helge Waal.

rallert med utdannelse av teamarbeidere for slik virksomhet».

Da var landets første egentlige barnepsykiatriske sykehusavdeling, ved Rikshospitalet, åpnet året før. Nic Waal søkte overlegetillingen der, men ble vraket på grunn av sin uryddige offentlige image (1, O.C. Gundersen, 1951). Men det er ingen tvil om at tyngdepunktet i utdanningen av barne- og ungdomspsykiatriske medarbeidere i alle år har ligget i Nic Waals Institutt.

Instituttet startet som forsøksvirksomhet i kjelleren hennes i Husebygrenda i Oslo i 1951, og i medarbeideres kjellere. Fra 1953 av ble instituttet etablert mer offisielt i «det blå huset» i Munkedamsveien ved Skillebekk, i skyggen av høyhuset der både Rikstrykdeverket og Helsedirektoratet etter hvert fikk plass. Nic Waal ledet instituttet frem til hun døde 28. mai 1960. En lang periode måtte instituttet kalles Barnepsykiatrisk institutt i Oslo, for å markere at det ikke var et privat foretak. Navnet Nic Waals Institutt fikk det tilbake da det ved nyttår 1969 flyttet til nybygget ved Voldsløkka i Oslo.

Nic Waals virke var preget av faglige og politiske strømninger ute og hjemme, og ikke minst av hennes egen personlighet. Hun var aktiv og pågående og dristig – grensende til det dumdristige. Hennes følsomhet er allerede nevnt. Hun hadde mye erfaring med barn. Hun hadde gjennomgått flere psykoanalytiske behandlinger, samt en vegetoterapeutisk behandling hos Wilhelm Reich. Hennes terapeuter var innbyrdes svært forskjellige, og disse ulike erfaringene tror jeg

gav henne et både positivt og kritisk blikk på psykoanalysen som teori og som behandlingsmetode. Kontakten med Reich gav henne et grundig innblikk i sammenhengen mellom kropp og sjel, og i hvordan vårt psykiske forsvar avspeiler seg i kroppsholdninger. Det var på dette grunnlag hun utviklet «Dr. Nic Waals somatiske psykodiagnostiske metode», populært kalt «muskelspenningsundersøkelsen». Men hun fulgte ikke Reich inn i hans arbeid med orgonteorien.

Hun var sterkt sosialpolitisk engasjert. Men hun engasjerte seg også personlig, i et behandlingshjem for asosiale ungdommer, og i «Krimklubben», et gruppetilbud for asosiale og kriminelle ungdommer ved instituttet.

Nic Waal skrev mye (1, 3). Men først og fremst gjorde hun inntrykk ved sine muntlige kommunikasjoner, på seminarer og i veiledning av medarbeiderne. Artikkelen om teamwork (3) er preget av hennes holdning til de ikke-medisinske profesjonene i barnepsykiatrien, til psykologene, sosionomene og til den profesjon som hun og Anne-Marit Sletten Duve skapte, nemlig den kliniske pedagog. Hun anså dem som likeverdige medarbeidere, og gav dem plass i de kliniske drøftelsene og i ledelsen av instituttet.

Hennes fortsatte innflytelse skriver seg først og fremst fra fagfolkene som ble utdannet ved instituttet, og – etter hvert som barne- og ungdomspsykiatrien ble utbygd – fra dem som har fulgt seminarer der, men fått sin veiledning ved sine enkelte arbeidsplasser, ofte av seniorer som er utdannet ved instituttet.

Utviklingen har fortsatt etter hennes død. Instituttet har vært pionerer både innen familierapi, i arbeid med seksuelt misbrukete barn og innen nevropsykologi/psykiatri, områder som peker videre fra det sporet Nic Waal gikk opp.

Litteratur

1. Waal H. Nic Waal – det urolige hjerte. Oslo: Pax, 1991.
2. Røttem Ø. Sigurd Hoel. Et nærbilde. Oslo: Gyldendal, 1991.
3. Auestad AM, Haavardsholm B, red. Nic Waal. Utvalgte faglige skrifter. Oslo: Nic Waals Institutt, 1969.
4. Myrdal J. Den trettonde. Skriftställning 13. Stockholm: Askelin & Hägglund, 1983.
5. Waal N. Er det foreldrenes skyld? Oslo: Tiden, 1959.

○